Hodnotenie vplyvu univerzitného pastoračného centra na osobu študenta

Assessment of the impact of university pastoral center per student

Ján KNAPÍK

Abstrakt: Cieľom práce bolo preskúmať a popísať ako hodnotili participanti vplyv univerzitného pastoračného centra na svoju osobu. Tento cieľ sa odrazil v základnej výskumnej otázke, ktorá znela: Ako sa prejavilo pôsobenie univerzitného pastoračného centra na osobu vysokoškolského študenta? Teoretická časť práce popisuje modely pastorácie vysokoškolákov vo vybraných krajinách a na Slovensku a načrtáva históriu vzniku univerzitných pastoračných centier. Empirická časť práce skúma pomocou kvalitatívnej výskumnej metódy – hĺbkového interview, ktoré je hlavnou výskumnou metódou fenomenologickej analýzy, ako participanti analyzujú a popisujú prežitú skúsenosť so špecifickým fenoménom, v tomto prípade skúsenosť s vplyvom univerzitného pastoračného centra. Práca interpretuje ako participanti vnímali zmeny v oblasti vzťahov, komunikačných zručností a náboženskej viery, ktoré pripisovali vplyvu UPC. Výskumné zistenia tejto práce budú môcť byť porovnávané s výsledkami budúcich výskumov skúmajúcich vplyv ďalších univerzitných pastoračných centier na osobu študenta. Zároveň môžu prispieť k zmysluplnejšiemu pôsobeniu univerzitných pastoračných centier a k ich väčšej spoločenskej akceptácii.

Kľúčové slová: univerzitné pastoračné centrum, komunikačné zručnosti, náboženské prežívanie

Abstract: The goal was to explore and describe how participants evaluate the impact of university pastoral center on their person. This aim is reflected in the research question: How manifested impact of university pastoral center per college student? The theoretical part describes the models of pastoral care of university students in selected countries and Slovakia, outlines the history of the university pastoral centers. The empirical part examines using qualitative research method – depth interview, the main research methods of phenomenological analysis, how participants analyze and describe the experience with a specific phenomenon, in this case experience with the impact of university pastoral center. Work interpreted how participants perceived changes in relationships, communication skills and religious beliefs, which attributed to the impact of UPC. The research findings of this work will be able to be compared with the results of future studies investigating the impact of other university pastoral centers per student. They can also contribute to more meaningful action of university pastoral centers and to increase their social acceptance.

Keywords: university pastoral center, communication skills, religious faith

1 Univerzitné pastoračné centrá

S pádom komunistického režimu v novembri 1989 sa otvorili katolíckej cirkvi nové príležitosti pastoračného pôsobenia. Bolo len otázkou času, kedy sústredí svoju pozornosť na špeciálnu pastoráciu (stredné a vysoké školy, nemocnice, armáda, policajný zbor). V totalitnom režime to nebolo možné, pretože štát si uzurpoval právo vychovávať mladú generáciu a činnosť cirkví a náboženských spoločností udržiaval v útlmovom režime. Po novembri 1989 naberalo pastoračné a výchovné pôsobenie katolíckej cirkvi podobu slobodne tvoriacej a pôsobiacej komunity (Kosturková, 2009). K dôležitým prvkom štandardného pôsobenia cirkvi patrí aj snaha o univerzitnú pastoráciu. Jej konkrétnym vyústením bolo zakladanie univerzitných pastoračných centier (ďalej UPC), ktoré sa snažia o sprostredkovanie hodnôt noriem a vzťahov (Šuťáková & Ferenová, 2013) na kresťanských princípoch.

1.1 Pastoračná starostlivosť o vysokoškolských študentov v zahraničí

Pastoračná starostlivosť o vysokoškolských študentov v zahraničí je charakteristická tým, že jednotlivé krajiny si hľadajú vlastné spôsoby, akými riešia túto oblasť špeciálnej pastorácie.

Slovenským podmienkam je najbližšie *Česko*, preto sa budeme najprv venovať vysokoškolskej pastorácii v tejto krajine. Vo februári 1990 obnovil kardinál Tomášek v kostole Najsvätejšieho Salvátora v Prahe, blízko Karlovho mosta, duchovnú správu pre vysokoškolských študentov. Kardinál Miloslav Vlk tam zriadil v októbri 2004 ***R****ímskokatolícku akademickú farnosť***.** Na čele študentského a intelektuálneho spoločenstva stojí známy katolícky kňaz a intelektuál Tomáš Halík – profesor Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej (Urychová, Čihounková & Krupička, 2011). Bola to prvá personálna farnosť v Českej republike určená pre pastoráciu vysokoškolských študentov, učiteľov a zamestnancov pražských vysokých škôl a ich rodinných príslušníkov (Staněk, 2008). V tejto súvislosti si dovolíme poznamenať, že žiadne univerzitné pastoračné centrum na Slovensku nie je personálnou farnosťou v zmysle kánonického práva.

V januári 2006 bolo pretransformované na akademickú farnosť aj spoločenstvo olomouckých vysokoškolákov, ktorí sa stretávali v kostole Panny Márie Snežnej (Boldi, 2007). Olomoucký arcibiskup Jan Graubner zveril túto personálnu farnosť od jej vzniku do starostlivosti jezuitov.

Zaujímavý projekt existuje na ČVUT v Prahe. V roku 1990 tam vzniklo Konzultačné stredisko pre styk s praxou. V roku 1996 začalo pracovisko kariérneho a profesijného poradenstva ponúkať aj duchovné poradenstvo. Súčasťou poradenského tímu je aj katolícky kňaz, takže študenti môžu využiť aj rýdzo duchovné služby: spovedať sa, pripravovať sa na prijatie krstu, birmovania a manželstva. Hlavne posledná uvedená možnosť je bohato využívaná. Záujem študentov presahuje kapacitné možnosti fakulty (Slámečka, 2010).

Na ostatných českých univerzitách je duchovná služba pre vysokoškolákov zabezpečovaná duchovnou správou alebo študentským kaplánom, ale nie riadnou farskou správou ako v Prahe a Olomouci. V niektorých univerzitných mestách nemá pastorácia vysokoškolákov systematickú formu a vykazuje určité znaky živelnosti (Urychová, Čihounková, & Krupička, 2011). Spoločným znakom pastorácie vysokoškolákov v Česku je, že ide o ponuku cirkvi „zvonku“. To znamená, že duchovní pracujúci s vysokoškolákmi nie sú súčasťou školy, čo ich prácu sťažuje. Výnimkou je vyššie spomenuté pražské ČVUT, kde je duchovným poradcom katolícky kňaz a Univerzita obrany v Brne, ktorá má vlastného vojenského duchovného.

V *Nemecku* je viac ako 350 štátnych vysokých škôl, čo okrem iného znamená, že sú nadkonfesionálne. Narastajúci problém islamizácie a snaha o politickú korektnosť spôsobili, že tieto školy si držia odstup od všetkého náboženského. To samozrejme neznamená, že cirkvi v Nemecku sa nezaujímajú o vysokoškolských študentov. Nemeckí biskupi dali možnosť pôsobiť v pastorácii vysokoškolákov kňazom, rehoľníkom, pastoračným asistentom a sociálnym pracovníkom. Okrem zamestnancov Katolíckeho vysokoškolského spoločenstva sú všetci pracovníci členmi Konferencie pre katolícku vysokoškolskú pastoráciu. Ich hlavnou úlohou je byť cirkvou prítomnou na vysokých školách. Katolícke vysokoškolské spoločenstvá sa pokladajú za kritických sprievodcov vysokej školy a vedy. Pracujú na vzájomnom uznaní vedy a náboženstva, presadzujú svojbytnosť vedeckej komunity a na tomto základe sa snažia hľadať odpovede na otázky viery. Dôležité je prehlbovanie viery študentov a rozvoj ich osobnosti, ďalej sociálna podpora a sprostredkovanie cirkevných štipendií (Urychová, Čihounková & Krupička, 2011).

Iná situácia vládne na univerzitách v *Španielsku*. Tam je vysokoškolská pastorácia súčasťou ponuky vysokých škôl, odohráva sa priamo na univerzitách a riadia ju kňazi zo spoločenstva *Opus Dei*. Bežnou súčasťou univerzitného prostredia sú kaplnky. Kňazi sú k dispozícii všetkým študentom bez rozdielu vierovyznania. Študenti sa pod vedením kňazov venujú rôznym charitatívnym aktivitám (Urychová, Čihounková & Krupička, 2011).

Podobný charakter má pastorácia vysokoškolákov vo *Švajčiarsku*, s tým rozdielom, že vzhľadom na široké zastúpenie protestantov je tu mimoriadne rozvinutá ekumenická spolupráca. Ponuka vysokoškolskej pastorácie obsahuje klasické pastoračné aktivity, intelektuálnu formáciu a organizovanie voľnočasových aktivít. Všetko je väčšinou v starostlivosti jezuitov. Centrom akademických komunít je takzvaný *Akademický dom* (Urychová, Čihounková & Krupička, 2011).

1.2 Vznik univerzitných pastoračných centier na Slovensku

Politické zmeny po roku 1989 ponúkli katolíckej cirkvi na Slovensku nové možnosti pastoračného pôsobenia. Časť svojej energie sústredila na pastoráciu vysokoškolských študentov a pedagógov. Nemožnosť venovať sa tomuto druhu špeciálnej pastorácie je iba jedným z dôvodov, pre ktoré cirkev opäť vstúpila na univerzitnú pôdu (historicky bola cirkev dôležitým hráčom pri formovaní univerzít od ich vzniku). Druhým, podľa mienky autora dôležitejším dôvodom návratu cirkvi do univerzitného prostredia, je podstata samotnej univerzity, ktorá je zameraná na vysoko kvalifikovanú výučbu všetkých vied (Kolář, 2012). Ambíciou cirkvi by mala byť úzko špecializovaná a vysoko kvalifikovaná pastoračná služba zameraná práve na vysokoškolských študentov študujúcich v podmienkach, ktoré ich predurčujú na to, aby sa stali intelektuálnou a duchovnou špičkou spoločnosti.

Po roku 1989 vznikla na Slovensku na pôde katolíckej cirkvi forma vysokoškolskej pastorácie, ktorá nikde vo svete nemá obdobu. Popri vysluhovaní sviatostí sa kladie veľký dôraz na voľnočasové aktivity vysokoškolských študentov. Univerzitné pastoračné centrá sa stali aj akoby centrami voľného času pre vysokoškolákov. Súčasťou ich programu sú okrem duchovných aj kultúrne, športové a dobročinné aktivity.

Zriaďovanie univerzitných pastoračných centier má svoju právnu oporu v *Zmluve medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní*, v ktorej je okrem iného uvedené aj to, že Slovenská republika nebude vytvárať prekážky pre vznik a pôsobenie

týchto inštitúcií.[1] V súčasnej dobe ponúka svoje služby vysokoškolákom 13 univerzitných pastoračných centier, ktoré zriadila katolícka cirkev a jedno v pôsobnosti evanjelickej cirkvi. Prvé UPC u nás vzniklo v Bratislave v októbri 1997 (Bubák, 2009). Nasledovali Košice v roku 1998, Prešov 2002 a ďalšie mestá, v ktorých sídlia vysoké školy. Univerzitné pastoračné centrá sú po právnej stránke verejnými diecéznymi združeniami veriacich s vlastnou právnou subjektivitou. V súčasnosti sa nachádzajú v týchto mestách:

- Banská Bystrica – UPC Štefana Moysesa, biskupa;
- Bratislava – UPC sv. Jozefa Freinademetza;
- Bratislava – UPC blahoslavenej Zdenky Schelingovej;
- Komárno – UPC blahoslavenej Sáry Salkaházi;
- Košice – sv. Košických mučeníkov;
- Martin;[2]
- Nitra – UPC Pavla Straussa;
- Prešov – UPC Dr. Štefana Héseka;
- Ružomberok – UPC biskupa Jána Vojtaššáka;
- Trenčín – sv. Andreja Svorada a Benedikta;
- Trnava – UPC sv. Stanislava Kostku;
- Zvolen – UPC Emauzských učeníkov;
- Žilina – UPC sv. Pavla;
- Bratislava – UPC Mosty, účelové zariadenie cirkevného zboru evanjelickej cirkvi na Slovensku.

2 Metodológia výskumu

Na skúmanie zvolenej problematiky sme zvolili fenomenologickú analýzu, ktorá je súčasťou kvalitatívneho výskumného dizajnu, pretože najlepšie vyhovuje nášmu výskumnému zámeru. Podstata fenomenologickej analýzy spočíva v tom, že výskumník sa snaží vstúpiť do vnútorného sveta jedinca (Miles & Huberman, 1994), aby porozumel významom, ktoré prisudzuje skúmanému fenoménu (Hendl, 2005). V našom prípade to je hodnotenie vplyvu univerzitného pastoračného centra na osobu participanta.

2.1 Cieľ výskumu

Cieľom výskumu bolo preskúmať a popísať, ktoré zmeny pripisujú participanti vplyvu UPC ako posudzujú pôsobenie univerzitného pastoračného centra na svoju osobu. Základná výskumná otázka znela: *Ako hodnotia participanti vplyv univerzitného pastoračného centra na svoju osobu?* Táto základná výskumná otázka sa prejavila v špecifických výskumných otázkach, v ktorých sme sa zaujímali, *ako hodnotia vplyv UPC na ich vzťahy*. Ďalej sme sa

[1] Porov. *Zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní*. (2004). Bratislava: TK KBS. Dostupné z http://www.kbs.sk/?cid=1119122765.

[2] V Martine nie je UPC oficiálne zriadené, ale pastoračnú starostlivosť o vysokoškolských študentov zabezpečuje biskupom poverený kňaz.

zaujímali, *ako sa odrazilo pravidelné navštevovanie UPC na ich zručnostiach.* Tiež sme skúmali, *ako sa zmenila pod vplyvom UPC ich náboženská viera.*

2.2 Výber výskumnej vzorky

Odporúčania uvedené v odbornej literatúre týkajúce sa počtu participantov vo fenomenologickej štúdii nie sú jednotné. Niektorí autori uvádzajú 7–12 osôb, iní 10–15 (Creswell, 1994). Podľa ďalších autorov nie je dôležité množstvo participantov vo výberovom súbore, ale to, aby sa významové kategórie nasýtili – saturovali (Brikci & Green, 2007). Môže ísť o niekoľko jednotlivcov až niekoľko desiatok jednotlivcov. Rozhodujúci nie je počet, ale kvalita poskytnutých údajov. Pri kvalitatívnom interview je dôležité pracovať s menším počtom participantov, ale ísť viac do hĺbky, tak, aby sa odkryli málo zrejmé vzťahy a súvislosti (Skutil et al., 2011).

Výskumnú vzorku v našom výskume tvorili 10 participanti – 3 študenti a 7 študentiek. Takýto pomer mužov a žien sme vybrali zámerne, pretože zodpovedá pomeru študentov a študentiek, ktorí navštevujú UPC a zároveň odráža skladbu vysokoškolských študentov v Prešove, kde prevažujú humanitné fakulty s výraznou prevahou študentiek. Pri výbere participantov sme použili homogénny výber (Gavora, 1996) – našim výskumným zámerom bolo skúmať participantov, ktorí mali spoločnú skúsenosť a tou bolo navštevovanie univerzitného pastoračného centra v Prešove. Vybrali sme študentov, ktorí už skončili vysokú školu, pretože môžu synteticky hodnotiť vplyv univerzitného pastoračného centra na svoj život i zmeny, ktoré u nich nastali počas navštevovania UPC. Prvú skupinu participantov autor osobne poznal z pôsobenia v UPC. Ďalšiu skupinu tvorili študenti, ktorých odporučil aktuálny duchovný správca v UPC.

2.3 Zhromažďovanie dát

Na zber dát sme použili kvalitatívny rozhovor – *hĺbkové pološtruktúrované interview.* Prvé stretnutie s možnými účastníkmi výskumu bolo informačné. Predstavili sme zámer a vysvetlili sme, prečo by sme chceli takýto výskum realizovať. Zároveň sme ponúkli možnosť, aby sa na výskume zúčastnili ako skúmané osoby. Väčšina z opýtaných hneď na prvom stretnutí prisľúbila účasť na výskume. Menšia časť bola po stretnutí nerozhodná. Traja oslovení, ktorí prisľúbili účasť na výskume, sa ho nakoniec nezúčastnili. Argumentovali extrémnou pracovnou vyťaženosťou. Na ďalšom stretnutí sa uskutočnili prvé výskumné rozhovory.

Časť rozhovorov sa odohrávala v súkromí participantov a časť v priestoroch fakulty, na ktorej študovali alebo v univerzitnom pastoračnom centre. Snažili sme sa vyhovieť požiadavkám participantov. V úvode stretnutia sme sa venovali bežnej komunikácii, ktorá nesúvisela s témou výskumného rozhovoru, ale bola zameraná na vytvorenie príjemnej atmosféry. Súčasťou úvodnej časti rozhovoru bolo aj uistenie o tom, že ich identita zostane v anonymite. Čo znamená, že vo výskumnej správe, ani iných výstupoch z výskumu sa neobjavia žiadne osobné údaje, ktoré by mohli viesť k identifikácii participanta (Miovský, 2006). V závere úvodnej časti stretnutia sme si pýtali výslovné dovolenie nahrávať rozhovor. Po jeho udelení sme začali zaznamenávať interview. Záverečnou časťou stretnutia bolo poďakovanie participantom za ochotu zúčastniť sa na výskume a opätovné ubezpečenie o zachovaní ich anonymity. Všetci participanti hodnotili pozitívne možnosť byť súčasťou výskumu. Bolo pre nich dôležité to, že sa mohli podeliť o skúsenosť získanú v univerzitnom pastoračnom centre.

2.4 Spracovanie dát

Všetky nahraté rozhovory sme prepísali. Na spracovanie zaznamenaného materiálu sme použili *otvorené kódovanie,* ktoré je najjednoduchšou kódovacou technikou (Ezzy, 2002). Už v priebehu kódovania sme sa snažili triediť jednotlivé kódy do väčších celkov – *do kategórií.* Definitívnu podobu nadobudla kategorizácia (Strauss & Corbinová, 1999) až po dokončení kódovania a rekódovaní, v ktorom sme niektoré kódy zlúčili do iných, pretože sme rovnaký obsah označili inými kódmi. Alebo sme časť kódov vyčlenili z pôvodného zadelenia, pretože pod jedným kódom sa nachádzali dátové úryvky s rôznymi významami.

2.5 Analýza dát

Na analýzu získaných dát sme použili techniku *„vyloženia kariet"*. Postačujúco vyhovuje nášmu zámeru popísať, ako hodnotia participanti vplyv univerzitného pastoračného centra na svoju osobu. Nie všetky kategórie obsiahnuté v kategorizovanom zozname kódov boli zaradené do výslednej analýzy. Pri výbere sme zohľadňovali predovšetkým skutočnosť, ako sa vzťahujú k našej výskumnej otázke. Názvy použitých kategórií sa stali názvami jednotlivých podkapitol, v ktorých je deskripcia a interpretácia použitých kódov (Švaříček & Šeďová, 2007).

Citácie z rozhovorov použité v práci sú uvedené v kurzíve. Citácie nie sú jazykovo ani štylisticky upravované. Sú uvedené tak, ako sme ich zaznamenali, aj s nespisovnými výrazmi. Keďže sme sa rozhodli neuvádzať ani fiktívne mená participantov, za každou citáciou je kód, ktorý obsahuje informáciu o tom, či je to študent – *NT*, alebo študentka – *KA*. Ďalej poradové číslo rozhovoru a číslo strany, z ktorej je citácia. Napríklad (2NT4) je citácia z rozhovoru so študentom, ktorý má poradové číslo 2 zo strany 4.

3 Hodnotenie vplyvu univerzitného pastoračného centra na osobnosť študenta

Nasledujúca časť prináša výskumné zistenia, ktoré vypovedajú o tom, ako hodnotia participanti vplyv UPC na vlastnú osobu. Konkrétne sa venuje vzťahom participantov, komunikačným zručnostiam a náboženskej viere.

3.1 Vplyv univerzitného pastoračného centra na vzťahy študenta

Jedným z motívov, prečo študenti začali navštevovať UPC bola snaha nájsť si životného partnera, respektíve partnerku. Časť participantov bola v tomto snažení úspešná a v spoločenstve univerzitného pastoračného centra si našli manžela/manželku. Túto skutočnosť oceňovali z rozhovoroch veľmi pozitívne. Univerzitné pastoračné centrum bolo miestom, kde sa poznali so svojim budúcim manželským partnerom. *No našli sme sa. Myslím, že viacerí ľudia boli prekvapení, že my dvaja sme sa dali dokopy, vrátane mojej manželky. Na tej fotke z Batizoviec, kde sme sa dali dokopy, som vyzeral otrasne a manželka doteraz nedokáže pochopiť, ako sa do mňa mohla zaľúbiť, ale to asi nebolo výzorom, asi niečo bolo vo mne.* [Smiech.] (3NT5) Alebo sa stretli už predtým, ale spoločné aktivity v UPC vzájomný vzťah utužili natoľko, že ich to posunulo k manželstvu. *Navyše som tam, dá sa povedať, stretla* (meno terajšieho manžela)*, stretli sme sa síce v Nemecku, ale chodením tam sa to akosi posunulo.* (4KA4)

Etické a sociální aspekty v oblasti vzdělávání a pedagogickém výzkumu. Sborník z XXIII. ročníku konference České asociace pedagogického výzkumu, konané ve dnech 16. – 18. září 2015 v Plzni

Na druhej strane musíme uviesť aj kritiku týkajúcu sa práve vyššie spomenutej oblasti. [Smiech.] *Mne sa vždycky zdalo, že mi to vzalo možnosť vytvoriť si vzťah s frajerom. (...) Ja neviem, ja som tam mala taký pocit, že keby som možno bola v nejakej inej partii ľudí, tak si skôr nájdem nejakého partnera, pretože mňa tam nikto nikdy nebalil v upecéčku.* [Smiech.] *Ale vždy keď som prišla mimo upecéčka, tak tam som cítila, že som bola atraktívna pre tých mužov. Aspoň mi to dávali najavo. Ale tých som nechcela, pretože ja som chcela nejakého kresťana, ale kresťan ma nikdy nebalil.* [Smiech.] *Takže, tým, že som sa ja dostala do takej roly, tak možnože som si nikoho nenašla, možnože to mi to vzalo za ten čas.* (7KA7) Snažili sme sa hľadať vysvetlenie pre toto vyjadrenie. Autorovi práce neprináleží hodnotiť atraktivitu participantky, ale muži pohybujúci sa v jej blízkosti ju naozaj považujú za atraktívnu ženu. Iba ako čiastočné vysvetlenie môžeme prijať fakt, že v spoločenstve UPC sa vždy vyskytovalo podstatne viac žien – študentiek, ako mužov – študentov. Podpísal sa pod fakt, že zameranie prešovských vysokých škôl je také, že tam študuje podstatne viac študentiek ako študentov. Je teda faktom, že v spoločenstve UPC mali ženy – študentky menej možnosti na výber životného partnera, než študenti. Predpokladáme, že na vyššie uvedené vyjadrenie študentky mali vplyv aj iné okolnosti, ktoré aj napriek našej výskumnej snahe ostali neodhalené.

No a ostali z toho celoživotné priateľstvá. (2KA6) Najoceňovanejším prínosom UPC v oblasti vzťahov bolo nadviazanie trvalých priateľstiev. *Spoznala som tu ľudí, s ktorými sa priatelím už mnoho rokov. Sú to pre mňa veľmi vzácne a pevné priateľstvá.* (2KA3)

Snaha o budovanie vzťahov na princípoch evanjelia vytvára do budúcnosti predpoklad pre podobné pozitívne riešenie vzťahov aj v ďalších spoločenstvách, do ktorých sa participanti dostali po skončení vysokej školy. *Mám v súčasnosti skúsenosť a aj iní to tak vnímajú, že mám veľký vklad z minulosti vďaka tomu, že som bola súčasťou takého kresťanského spoločenstva. Aj preto, že aj v súčasnosti žijem v spoločenstve mojich sestier, takže to prispelo k tomu, aby som sa viac naučila žiť a prehlbovať dobré vzťahy.* (3KA8)

3.2 Komunikačné a praktické zručnosti

Program univerzitného pastoračného centra je postavený na princípe subsidiarity. Od študentov sa vyžaduje, aby robili všetky činnosti, ktoré zvládnu. Nemyslíme tým, len samoobslužné činnosti v zmysle, že to robia študenti pre seba samých, ako je obsluhovanie v čajovni, upratovanie, či liturgické služby. V UPC sa od nich žiada, aby mali podiel na koncipovaní programu a jeho organizačnom zabezpečení. Na začiatku obidvoch semestrov je takzvané plánovacie stretnutie. Študenti majú konkrétnu akciu nielen navrhnúť do programu, ale aj organizačne zabezpečiť – kontaktovať navrhnutých hostí, dohodnúť termín, urobiť propagáciu a dohliadnuť na to, aby boli vyrovnané všetky finančné záležitosti (cestovné, honorár, nájmy za techniku alebo priestory). Všetky finančné náležitosti boli hradené z prostriedkov UPC. Študenti za túto činnosť nikdy nedostávali finančnú odmenu. Týmto spôsobom sa UPC snažilo o participatívny prístup vo výchovnom pôsobení vo voľnom čase (Pávková et al., 2002).

Pôvodne sme zamýšľali písať o vplyve UPC na komunikačné a praktické zručnosti v rôznych podkapitolách. Po analýze výpovedí participantov k tejto téme, sme sa rozhodli písať o týchto dvoch oblastiach v jednej časti, pretože rástli spoločne a navzájom sa podmieňovali. Možnosť mať podiel na koncipovaní programu a organizovaní aktivít v UPC pomohla participantom zlepšiť ich praktické zručnosti a komunikačné schopnosti. *Kňazi v UPC nás viedli k tomu, aby sme my koncipovali program, aby sme boli aktívni. (...) Zaujímajú ma teda veľké mená a chcel som na niečom z toho sa podieľať a tak som písal niektorým ľuďom a niektorí*

odpísali, prišli a potom našou úlohou bolo dať dokopy diskusiu s nejakým človekom. A čo sa mi podarilo asi také najokatejšie za tu moju prítomnosť, že som sa ja celým sebou na tom podieľal a že som to aj zorganizoval v spolupráci so ostanými, tak bol Jeden svet (filmový festival). (3NT5) Cieľavedomým zámerom UPC bolo vytvárať podmienky pre aktívny prístup študentov k vlastnému životu. *Chceš niekoho? Musíš si to ty vybaviť a ty musíš dať podnet na plánovačkách. (...) Tak dalo mi to asi schopnosť sa naštartovať a skúsiť dotiahnuť vec, ktorú máš v hlave do zdarného konca. A tým, že to bolo aj inštitucionalizované cez UPC, tak tomu musíš dať aj podobu, aj plagát, aj pozvať, aj vybrať vstupné, aj také formality, čiže asi to organizačné mi to dalo.* (3NT5) Možnosť sebarealizácie v spoločenstve UPC rozvíjala aj komunikačné schopnosti participantov. Nutnosť byť aktívny v koncipovaní a organizačnom zabezpečení programu vyžaduje určitú úroveň aktívnej komunikácie. *Ja som skôr utiahnutejšej povahy po piatich rokoch musím povedať, že som bola trochu odvážnejšia, lebo keď som prišla z nejakej dediny, kde som nemala ani poňatie, že existuje nejaké UPC, nejakí ľudia a nejaké spoločenstvo tvoriť, tak tam nastala taká akoby sloboda, taký lepší rozhľad som dostala. A takú odvahu, viac ísť, viac robiť veci, viac sa pýtať, viac komunikovať.* (3KA9) Komunikačné a praktické zručnosti sa rozvíjali spoločne, pretože jedno podmieňovalo druhú a naopak. Participantka konštatuje, že sa naučila: *Také praktické, čo všetko treba napríklad k inštalácii obrazov. Alebo akým spôsobom, vlastne tak odvážne sa opýtať ľudí, či nechcú ponúknuť niečo iné.* (4KA10)

Rozvoj svojich praktických zručností konštatovali nielen študenti, ktorí aktívne pripravovali program v UPC, ale aj študenti, ktorí navštevovali pravidelné aktivity UPC. Tam získali zručnosti, ktoré nadväzovali na ich štúdium alebo boli z inej oblasti, ale výsledkom bolo, že tieto zručnosti používajú aj v súčasnosti, keď už nie sú študenti a nenavštevujú UPC. *Hoci som na strednej škole mala teóriu hudobnej dokonca aj ako maturitný predmet, účinkovaním v zbore som sa naučila ešte viac a dodnes napríklad základné zručnosti v speve využívam, keď nacvičujeme nejakú pieseň s deckami. Vyskúšala som si aj otváranie výstavy, ktorú som mala v UPC. Bola to dobrá skúsenosť a prvá, to si človek zapamätá na celý život.* (5KA4) Súčasťou programovej ponuky UPC bola aj možnosť učiť sa hrať na hudobný nástroj. Na Prešovskej univerzite sú aj hudobné odbory a tak študenti, ktorí študovali nejaký hudobný odbor, mohli v priestoroch UPC ponúkať svoje služby zadarmo iným vysokoškolákom. *Tak ten posledný rok si pamätám, že tam bola možnosť chodiť na gitaru, tak to bolo dobre. Tam som sa, to sú vlastne moje gitarové začiatky, teraz už nemám problém.* (3KA9)

Podľa výpovedí participantov zapájanie študentov do koncipovania programu UPC a jeho organizačného zabezpečenia im pomohlo rozvinúť mnohé praktické zručnosti a zároveň rozvíjalo ich komunikačné zručnosti. Aj študenti, ktorí sa aktívne nezapájali do organizovania aktivít a boli skôr pasívni prijímatelia identifikovali na sebe rozvoj praktických zručností, ktoré využívajú a oceňujú aj po skončení vysokej školy.

3.3 Hodnotenie zmien v oblasti náboženskej viery počas vysokej školy

Všetci participanti označili seba samých za nábožensky veriacich ľudí vyznávajúcich katolícku vieru. Zaujímali sme sa či zaregistrovali v tejto oblasti nejaké zmeny počas štúdia na vysokej škole a navštevovania univerzitného pastoračného centra.

Pôsobenie univerzitného pastoračného centra je zamerané na integráciu viery do každodenného života. Tri zložky programu UPC – organizovanie voľnočasových aktivít, prednášok z teológie a spirituality a duchovný život, majú vytvoriť podmienky pre prežívanie náboženskej viery vo všetkých okolnostiach života študentov. V tejto časti vyhodnocujeme výpovede participantov, v ktorých hodnotili zmeny v oblasti náboženskej viery, ktoré podľa

nich nastali pod vplyvom pôsobenia univerzitného pastoračného centra. Červenou niťou tejto časti je vyjadrenie: *Chodievala som pravidelne do kostola každú nedeľu, modlila sa, pristupovala k svätej spovedi. Ale hľadala som niečo viac.* (1KA3) Naši participanti našli v oblasti náboženskej viery niečo viac. Čo to presne bolo, to sa pokúsime opísať v nasledujúcich riadkoch.

Na priamu otázku, aký malo navštevovanie UPC vplyv na náboženskú vieru participantov, odpovedali, že veľmi pozitívny alebo neutrálny. Aj participanti, ktorí explicitne uviedli, že vplyv UPC bol neutrálny v ďalšom vysvetľovaní, čo to presne znamená implicitne vyjadrili, že ten vplyv považujú za pozitívny.

Pozitívne zmeny v oblasti náboženskej viery pripísané participantmi vplyvu univerzitného pastoračného centra sa týkali niekoľkých oblastí. *Integrovanie* racionálnej zložky viery *...som vnímala, že títo ľudia mi dajú odpovede na môj život*, (4KA7) a náboženského prežívania *...čo vo mne vznikalo pri modlitbe, bolo nejaké intenzívne prežívanie. Tomu som zase nerozumela.* (4KA7) Racionálna zložka viery a duchovný život existovali v živote participantky aj predtým – ako dve oddelené skutočnosti, ale podľa jej vyjadrenia až skúsenosť so spoločenstvom UPC jej pomohla tieto dve zložky navzájom integrovať. *Možno aj prostredníctvom toho duchovného vedenia v upecéčku, to bola taká Božia prozreteľnosť pre mňa, že sa mi to začalo integrovať. Tá racionálna stránka a to prežívanie. Toto v žiadnej Biblii napísané nebolo, teda aspoň som to tam nenašla alebo som to tam nechápala.* (4KA7)

Univerzitné pastoračné centrum ponúklo aj iný typ integrácie – integrovanie viery a duchovného života do každodenných životných situácií. *A lyžiarsky výlet, Taizé, Tatry ja som sa s tým prvýkrát stretol, že mladí sa modlia, že sa zabávajú inak, že nechodia na diskotéky. Takže to je prvá zoznamovacia fáza cesty k zrelému kresťanstvu. UPC to bola pre mňa len základná škola.* (2NT5) Túto skúsenosť považujeme z kľúčovú predovšetkým preto, že takmer zľudovelo presvedčenie, že náboženská viera a bežný život sa navzájom vylučujú. Čo v praxi znamená, že veriaci človek je považovaný akoby za človeka z iného sveta. Nemyslíme tu evanjeliové chápanie, ktoré hovorí a veriacom človeku so silným zmyslom pre transcendentno, ale na ironické chápanie tohto vyjadrenia, ktoré označuje veriacich ľudí za pomýlených.

Zaujímavou je skúsenosť študenta, ktorý opisuje dva stavy náboženskej viery, ktoré podľa neho mali súvis s navštevovaním UPC – začal ho navštevovať až v treťom ročníku vysokej školy. O svojej viere počas vysokej školy hovorí, že *to bolo také, že hore – dole. Keď som chodil do UPC, tak by som si dovolil povedať, že bola silnejšia.* (2NT2) Silnejšia v jeho ponímaní znamená, že dokázal viac pomáhať iným. Toto je podľa neho rozhodujúce kritérium kvality viery. A práve v období, keď počas vysokej školy navštevoval UPC bola jeho viera v tejto oblasti na vyššej úrovni ako v čase, keď nenavštevoval UPC. *Ja vieru nevnímam v tradičnom slova zmysle, ako to vnímajú ľudia, ktorí chodia, chodili a budú chodiť do kostola. Pre mňa skôr dôležité to, aby som ja ľuďom pomáhal a iní si pomáhali navzájom. A to sa mi darilo práve tam vtedy* (keď navštevoval UPC). *Čiže z tohto titulu ak sa to takto berie, tak bola silnejšia.* (2NT2)

Časť našich participantov mala silnú skúsenosť odmietania zo strany niektorých učiteľov a spolužiakov práve kvôli tomu, že sa prezentovali ako veriaci. *Ako študent filozofie som bol vyučovaný bývalými učiteľmi vedeckého ateizmu a leninizmu a viera bola aj medzi mojimi spolužiakmi vnímaná ako anachronizmus.* (3NT1) Ale participant tento postoj učiteľov a spolužiakov nevníma negatívne, iba ho konštatuje a priznáva mu podiel na skvalitnení vlastnej náboženskej viery. *Moja viera na VŠ bola podrobená silnému ateistickému vplyvu, bez ktorého by som dnes nevedel obstáť vo vzťahoch k neveriacim ľuďom. Keby som ostal doma, nikdy by som niečo podobné nezažil.* (3NT1) A v tomto prípade ešte jedna, nie

zanedbateľná skúsenosť – prenositeľnosť viery alebo jej univerzálnosť. *Naučil som sa, že Boh je rovnaký na východe aj na západe. Len ja sa mením.* (3NT1) S touto skúsenosťou súvisí aj zasadenie osobnej náboženskej viery do života spoločenstva iných veriacich, čo sa udialo práve v spoločenstve univerzitného pastoračného centra. Spoločenstvo UPC nezmenilo *vieru ako takú, ale pohľad na prežívanie viery, to možno áno.* (4KA10) *Lebo som mohla vidieť ako iní prežívajú vieru v mojom veku. (...) Ja som mala svoju vnútornú vieru, ako protestanti.* [Smiech.] *(...) Čiže som si jednoducho vystačila. Mám omšu alebo si idem na nejakú prednášku sama osebe. A tam je to zrazu spoločenstvo, tam sa niekto podelí, bol som na takej prednáške a prežil som... Trošku viacej spoločenské to tam bolo, čiže človek zo seba trošku vystúpil, lebo keď ide človek na nejaké spoločenstvo, tak musí zo seba niečo dať. (...) Taký trošku rozdiel, taký pohľad, že čo robia mladí, keď nie sú sami vo svojej viere. Že žijú v spoločenstve teda.* (5KA10)

K zrelej náboženskej viere patrí aj skúsenosť, že naše snaženie nie je iba našim snažením, že do toho nielen vstupuje Boh, ale že on má dokonca rozhodujúci podiel na úspechu. V niektorých prípadoch nie je problémom pre veriaceho človeka priznať, že v konkrétnych okolnostiach života pôsobí Boh, ale je nesmierne ťažké pripustiť, že väčšia zásluha za vykonané dobré dielo patrí Práve Bohu. V súčasnej dobe nie je ľahké si takého presvedčenie ustrážiť ako ho človek vlastní. Možno ešte ťažšie je dostať sa k tejto skúsenosti, pretože sa neustále zdôrazňuje, že človek musí byť aktívny, nesmie sa spoliehať na iných, iba na seba a čo nezariadi vlastnými silami, to zaňho nikto neurobí. Je vzácne, že pôsobenie univerzitného pastoračného centra sprostredkovalo participantom aj takúto skutočnosť. A to aj napriek tomu, že participant nemusel mať ani záujem o aktivitu v UPC. *Nechcela som to robiť v kresťanskom spoločenstve. Ja som vedela, že dakedy možno by som chcela viesť nejakú firmu, to som vedela, ale určite nie v kresťanskom spoločenstve.* (6KA7) *A možnože práve preto ma to oslovilo, (...) aj bavilo a ma to priťahovalo a ešte tá milosť z toho, že ono to samo nejako rástlo, bez nejakého nášho závažného pričinenia. Áno, je pravda, že sme to oznámili po omši, že je taká možnosť ísť na geriatriu, to sme urobili. Ale viac sme nerobili, nejaké iniciatívy a oni tí ľudia vlastne prichádzali. (...) Pasívne je to v tom, že Boh ti tam privádza ľudí a aktívne je to, že využije tvoje schopnosti. Až ťa to baví, že sa v tom nájdeš, nie je to iniciatíva, ktorú by som si napríklad plánovala.* (6KA7) A začaté dielo pokračuje naďalej, aj keď jeho iniciátori v ňom nepôsobia. *Doteraz mám z toho veľkú radosť, keď ešte po toľkých rokoch stretnem nejakých nových ľudí, ktorých nepoznám z nášho stretka a ktorí sú tam doteraz. Stále to vnímam, že je to nejaké duchovné, že to by si človek sám nevymyslel.* (6KA7)

Podľa vyjadrení participantov sa vplyv univerzitného pastoračného centra v oblasti náboženskej viery prejavil v týchto zmenách:

- integrovanie racionálnej zložky viery a náboženského prežívania;
- integrovanie náboženskej viery a duchovného života do každodenných situácií;
- intenzívnejšie prejavy viery, predovšetkým v praktickej pomoci iným ľuďom;
- zasadenie osobnej náboženskej viery do spoločenstva iných veriacich ľudí;
- intenzívnejší duchovný život;
- zažitie prijatia a akceptácie v spoločenstve veriacich ľudí;
- skúsenosť Božieho pôsobenia v osobnom živote.

Charakteristickým a zjednocujúcim znakom vyjadrení našich participantov o vplyve pôsobenia univerzitného pastoračného centra na ich náboženskú vieru je: *Určite sa išlo viac do hĺbky. Ani sama neviem ako sa to vo vnútri prehlbovalo.* (1KA6) Prostredie, ktoré je

naplnené duchovom, môže duchovno odovzdávať, presnejšie študenti ho môžu prijímať, pretože je im k dispozícii a pritom nemusí ísť celkom o uvedomelý proces. *Asi som sa iba niečím sýtila, poznávaním som sa sýtila. Ale..., skôr to bolo nejaké obdobie latencie vo mne, že som sa niečím sýtila, aspoň to tak cítim a teraz z toho vzišlo nejaké ovocie po rokoch.* (8KA7) Najvýstižnejšie to vysvetľuje vyjadrenie: *Napĺňali sa sme týždeň za týždňom niečím dobrým a tie, hoc by to boli len paberky dobra, človeku zostávajú.* (3KA8)

4 Záver

Na zmeny, ktoré participanti opísali, mali okrem UPC vplyv aj iné činitele, predovšetkým vysoká škola, mimoškolské prostredie a ich osobnostné dozrievanie. Náš výskum nám neumožňuje určiť podiel a významnosť jednotlivých zložiek na uskutočnených zmenách. Ani samotní participanti nedokázali určiť, ako prebiehalo spolupôsobenie jednotlivých činiteľov.

Oblasť vzťahov s rovesníkmi je pre vysokoškolských študentov mimoriadne dôležitá. Spolupatričnosť so skupinou a hľadanie životných partnerov sú pre túto vekovú skupinu významné. Naši participanti neskrývali, že v UPC hľadajú priateľstvá i životných partnerov. Spoločenstvo UPC ponúklo participantom aj priateľstvá, ktoré vytrvali aj po skončení vysokej školy a niektoré vzťahy, ktoré sa zrodili práve v UPC vyústili do manželstva.

Participanti konštatovali, že v UPC získali nové *komunikačné a praktické zručnosti*. Medzi nimi chceme vyzdvihnúť ako najdôležitejšie tie, ktoré si participanti osvojili aktívnou prípravou programov UPC. Za najdôležitejšie to považujeme aj preto, že to patrí medzi intencionálne zámery UPC. Ide predovšetkým o ochotu prevziať zodpovednosť za vlastné konanie, získanie schopností potrebných na plánovanie a rozhodovanie, schopnosť prevziať zodpovednosť za program pre celú skupinu, ochotu zapojiť sa do manažérskych činnosti dôležitých pre chod a prevádzku UPC. V tomto zmysle prispelo pôsobenie UPC k nadobudnutiu zručností, ktoré spájajú oblasť náboženskej viery a praktického života, pole teológie a pedagogiky.

V oblasti náboženskej viery považujeme za najdôležitejšie zmeny integrovanie *racionálnej zložky viery a náboženského prežívania* a integrovanie *náboženskej viery a duchovného života* do každodenných situácií. V týchto oblastiach dochádza k prelínaniu duchovného sveta a praktických každodenných skutočností, čo prispieva k prirodzenej integrite duchovna v bežnom živote.

Výsledky výskumu, ktorý sme publikovali v tejto práci nie sú zovšeobecniteľné na všetkých vysokoškolských študentov navštevujúcich univerzitné pastoračné centrá, platia len pre participantov, ktorí sa zúčastnili na výskume.

Literatúra

Boldi, M. (2007). *Podíl Tovaryšstva Ježíšova na pastoraci v České republice* (Bakalárska práca). Praha: KTF KU.

Brikci, N., Green, J. (2007). *A guide to using qualitative research methodology*. London: MSF UK.

Bubák, M. (2009). *Kedy a ako sa to začalo*. Dostupné z http://upc.uniba.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=19:kedy-a-ako-sa-to-zacalo&catid=16:poslanie-upece&Itemid=97.

Creswell, J. W. (1994). *Research design, qualitative and quantitative approaches.* Thousand Oaks: Sage Publications.

Ezzy, D. (2002). *Qualitative analysis: practice and inovation*. London: Routledge.

Gavora, P. (1996). *Výzkumné metody v pedagogice.* Brno: Paido.

Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál.

Kolář, Z. (2012). *Výkladový slovník z pedagogiky.* Praha: Grada Publishing.

Kosturková, M. (2009). Mládež v kontexte spoločensko-politických zmien po roku 1989. In J. Jenčo (Ed.), *Súčasné aspekty výchovy a vzdelávania* (s. 39–58). Košice: Vienala.

Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis.* Thousand Oaks: Sage Publications.

Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing.

Pávková, J. a kol. (2002). *Pedagogika volného času.* Praha: Portál.

Skutil, M. a kol. (2011). *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál.

Slámečka, V. (2010). Výuka teológie a etiky duchovní péče o studenty na ČVUT v Praze. In *Nový humanizmus – výzva pre univerzitu.* Badín: KBS.

Staněk, M. (2008). *Historie farnosti.* Dostupné z http://www.farnostsalvator.cz/historie-farnosti#porevolucni.

Strauss, A., Corbinová, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert.

Šuťáková, V., Ferenová, J. (2013). Kultúra školy ako prostriedok edukácie. In M. Zahatňanská, M. Dupkalová (Ed.), *Vybrané kapitoly z teórie výchovy* (s. 101–111). Prešov: FHPV PU.

Urychová, H., Čihounková, J., Krupička, L. (Ed.). (2011). *Aktuální problémy vysokoškolského pradenství. Trendy, metody, aktuální otázky.* Brno: Asociace vysokoškolských poradců.

Švaříček, R., Šeďová, K. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách.* Praha: Portál.

Zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní. Bratislava: TK KBS, (2004). Dostupné z http://www.kbs.sk/?cid=1119122765.

Kontakt

PhDr. Mgr. Ján Knapík, PhD.

Katedra spoločenských vied
Teologická fakulta Katolíckej univerzity
Hlavná 89, 041 21 Košice

e-mail: jan.knapik@ku.sk